

Věra
Dvořá-
ková.
Co si
pam-
tují

Triáda

Věra Dvořáková

Co si pamatuju

Věra Dvořáková
Co si pamatuju

Držitelé práv k fotografiím:
Archiv rodiny Dvořákových
Literární archiv Památníku národního písemnictví,
fond Fotoarchiv – 139 dole, 140 dole
Karel Cudlín – obálka, 237

© Věra Dvořáková – heirs, 2019
Bibliography © Kateřina Kovaříková, Andrea Pišanová,
Leona Špetová a Michael Špirit, 2019
Photography on cover
© Karel Cudlín, Revolver Revue, 2018
ISBN 978-80-7474-253-8
ISBN (PDF) 978-80-7474-284-2
ISBN (ePub) 978-80-7474-285-9
ISBN (mobi) 978-80-7474-286-6

Mým dětem

Manželé Dvořákovi na cestě do Říčan na koupaliště

Holešovice

Kde jste dnes, bratři, s nimiž jsem celá ta léta,
s duší tak podivuhodně plnou a nemaje žádných
jiných přání, žil v nevýslovných radostech. Žil
v radostech a tak dlouhý čas jako pak už nikdy.

Max Brod, Život plný bojů

Když jsme před časem s jedněmi přáteli zabrousili ve společných vzpomínkách až k času našich prvních bližších styků, řekla jsem, jak přesně dosud v duchu vidím ten den, kdy mě ve svém červeném autíčku očekávali u stanice autobusu, abych cestou k nim snad někde mezi vilkami Krocínky nezabloudila, protože předtím jsem u nich byla jen jednou, tehdy ještě s manželem. Ale vyvedli mě z omylu: v životě neměli jiné auto než tmavošedého trabanta. Přesto mi tu červenou karoserii, parkující při kraji silnice u travnatého příkopu, z hlavy nevymazali. Ošidnost vzpomínek...

Narodila jsem se v Praze-Holešovicích, přesněji řečeno v dnes už neexistující porodnici na ostrově Štvanice, kterému se tehdy říkalo Velké Benátky. Bydleli jsme přímo nad Vltavou, v místech mezi ulicemi Přívozní a Okružní (dnešní Jankovcovou), kde několik průmyslových staveb vytvářelo něco jako malé náměstíčko. Jeho nejmasivnější částí byla dlouhá budova obilného skladiště s dvoupatrovou obytnou přístavbou, velkým dvorem s několika nízkými dílnami, vzadu se zahradou a vpředu s vraty, domkem vrátného, dalšími vraty a vedle nich v předním rohu s malým domkem, kde jsme měli v prvním patře jednopokojový byt. Ze dvou pokojových oken jsme viděli (nebo viděly mé dětské oči) především velké hodiny na věži protějščí Zátkovy sodovkárny, příjemné světlé stavby ve starším stylu, kam jsem občas vídala vjíždět koňský potah s vozem naloženým dlouhými kvádry ledu, vysekanými ze zamrzlé Vltavy. Utěšený pohled nabízela dlouhá řada stromů, které vlevo od „Zátků“ lemovaly nízkou zídku nad přístavem, vedoucí až k Libeňskému mostu. Zídku uzavíral poslední a největší z několika Františkem Sanderem projektovaných červenobílých celních domků, které se svým jakoby hrázděným vzhledem představovaly v holešovické tovární periferii překvapivě idylický a půvabný prvek – a dobře si, myslím, odpovídaly i s jinou, dnes už z velké části zmizelou rázovitou architekturou starých Holešovic, budovami pražských jatek nebo holešovického pivovaru. Vedle celního domku pak už pokračovala jen Vltava, nad níž vedla jedna cesta po náspu a jedna trochu širší rovnou pod naším oknem a podél ohrady, jež z vnějšku lemovala skladištní dílny a zahradu na jejich konci a vyústovala kousek před starým trojským mostem, u přívozu provozovaného panem Frolíkem. Pan Frolík byl také rybář, možná poslední představitel někdejší rybářské vesnice, která v tom severním ohybu Vltavy kdysi stála a jejíž drobné pozůstatky u vltavského pobřeží blízko elektrárny – jako hostinec U Zeleňého stromu na jakémsi zbytku někdejší návsi nebo uličku nízkých domků pod Zátorami – jsem sama ještě zažila. S Frolíkovou dcerkou, jmenovala se myslím Tonička, jsem chodila do obecné školy. Kapry, pro něž se k nim o Vánocích chodilo, připravoval

její tatínek o život na velikém pařezu vedle svého domku. Vzpomínám si na ten pařez právě pro tu jeho obrovitost, musel to být kdysi mohutný strom a dost možná ještě starší než původní rybářská osada. Na Vltavu a její protější břeh – návrší s novou budovou Nemocnice Na Bulovce – jsme měli krásný výhled z kuchyňského okna – a také občas na letadla, zřejmě z kbelského letiště. Nejspíš mám tu vzpomínku ze dnů nějakých leteckých slavností, protože v duchu vidím lopinky a podobné akrobacie, a dokonce také vzducholod', plující nad Vltavou asi tak právě ve výšce protějšího návrší. Tu stačil tenkrát tatínek zachytit na snímku, mám ho v rodinném albu (a nejsem si jistá, zdali si ve skutečnosti nevzpomínám právě jen na tuhle fotografii). Druhé kuchyňské okno vedlo do dvora – běhali tam dva hlídací psi, kočky – tatínkem krmené a mazlené, maminkou spíš nemilované a vyháněné z domu –, vjížděli tam koně s různými náklady. Venku před areálem, mezi vrátnicí a druhými, neužívanými vraty – do nichž ale pořád ještě vedly z přístavu koleje, notně už zarostlé trávou – stála nízká zídka. Před ní byl – nevím vlastně proč, nikdo tudy nechodil, jen já jsem si tam hrávala s míčem „školku“ nebo ping-pong o zídku – kousek typicky pražského, do vzorku vydlážděného chodníku a před ním vybíhal do „náměstíčka“ docela rozlehlý trávník, zdá se mi, že nikým nepěstěný, a přesto nikdy nepřerostlý (ale také nikdy uschlý, vždycky zelený). Naproti dvoru a budově skladiště pak lemovala Okružní třídu dlouhá dřevěná ohrada, která myslím pokračovala až k Osadní ulici a z druhé strany, naproti „Zátkům“, k parčíku u Masarykovy školy. Co bylo za ní, nevím, nikdy mě nenapadlo se na to zeptat, pro mne patřila k prostředí se stejnou samozřejmostí jako všechno ostatní, jako staré holešovické domy nebo i právě vzniklé novostavby jako třeba tehdejší trojský most nebo už zcela moderní Elektrické podniky či budova Nemocnice Na Bulovce, zrozené víceméně ve stejném roce se mnou.

Areál skladiště patřil jednotě hospodářských družstev, název jejího obchodního ústředí, Kooperativa, ve velikých písmenech také hned padl do oka každému, kdo do těch míst přicházel. Nevím už, byl-li to nápis přímo na zdi, nebo na nějakém štítu nebo plakátu, ale vidím ho jako dnes. Kooperativa byla součástí agrární strany a jejím starostou byl ing. Ferdinand Klindera, významný předválečný průkopník družstevního zemědělství, autor odborných publikací na družstevní téma a celkově zřejmě člověk značného vzdělání a osobních kvalit. To všechno jsem ovšem tehdy nevěděla, pro mne a naši rodinu to byl prostě „pan starosta“, tatínkův zaměstnavatel. Otec byl jeho osobním šoférem. Na fotografiích vidím tatínkovo první auto, malou černou „žehličku“. Sama se ale pamatuju až na ladu, temně červené auto už aerodynamického tvaru, možná dokonce šestisedadlové – zdá se mi, že dvě sedačky se sklápěly od opěradel předních sedadel naproti dvěma zadním. Myslím si, že jsem na jedné z těch sedaček sama

přinejmenším jednou seděla a kamsi se s tatínkem vezla. Když totiž starosta Klindera auto delší dobu nepotřeboval – jezdil občas mimo republiku a nevozil ho vždycky otec –, mohli jsme je někdy použít my a vyjet si na výlet. Soudím z toho, že vztahy mezi tatínkem a jeho zaměstnavatelem byly tehdy opravdu dobré, otec byl ostatně asi vzorný zaměstnanec. Nejenže se o auto sám staral i jako automechanik – v garáži, jež byla v přízemí domu, trávil prakticky všechny volný čas –, ale také byl zaměstnavateli k dispozici v kteroukoli denní i noční dobu. Nepochybně právě díky tomu jsme už tenkrát měli v bytě telefon, pro rodinu jako my vymoženost v těch časech zcela neobvyklou. Ale nebyla to vymoženost jediná, otec všechny technické novinky miloval a taky se v nich myslím vyznal, měli jsme, možná jako jedni z prvních, ledničku, vzpomínám si na různé typy radiopřijímačů, od malé, nahoře oblé dřevěné bedýnky se zelenou látkovou výplní, až po pozdější modernější a zvukově dokonalejší výrobky – u nichž musela být za války vždycky někde zastrčena výhrůžná cedulka „Poslech cizího rozhlasu se trestá smrtí!“, také gramofony se u nás vystřídal v různých provedeních, počínaje tím nejstarším s velikou kovovou troubou (vidím ji na staré fotografii z prázdnin, kde se okolo ní vedle tatínka a mě asi tak tříleté seskupilo několik naslouchajících vesničanů). Díky těmhle otcovým zálibám, jimiž možná trochu kompenzoval své nesplněné ambice, které původně směřovaly k letectví (což mu ale prý jeho maminka ze samého strachu rozmluvila a přiměla ho vyučit se cukrářem), jsem od dětství měla možnost poslouchat písničky V + W. Těm jsem sice v některých případech tak úplně nerozuměla, ale „strejčka Jacka, když narodil se...“ mi mohli pouštět pořád dokola; a myslím si, že právě Jezkova skvělá hudba možná tehdy položila počátky mé pozdější a dodnes trvající obliby dobrého jazzu. Dalším tatínkovým koníčkem byl fotografický aparát. Vystřídal jich několik a všechno si dělal sám, vyvolávání, zvětšování, leštění, zkoušel i něco s barvou. Byla to vždycky veliká akce v pečlivě zhasnuté koupelně, při níž jsem později občas asistovala. Krásné černobílé snímky z tatínkova voigtländeru s vysunovací komorou mám dokonce i v albu své vlastní rodiny, protože ještě i po tatínkově smrti sloužil doslova do roztrhání těla, dokud látková komora nezpuchřela. Když už jsem se tak rozpovídala o svém otci, dodám ještě, že to byl, kromě svých koníčků, i člověk se značným zájmem o veřejné dění a také dost společenský. Rád se bavil, měl staršího bratra a sestru, s nimiž se pravidelně vídal, a hlavně je zval s jejich rodinami k nám domů na různé rodinné oslavy. Pohoštění dobrým jídlem nebyl u nás problém, mívali jsme na stole i takové pochoutky jako bažanty nebo koroptve – zřejmě tatínkovu výslužku z honů, kam vozíval svého šéfa a někdy i jeho přátele či spolupracovníky, většinou z kruhů prvorepublikové agrární nebo lidové strany. (Proto u nás doma také často zaznívala jména jako Ladislav Feierabend, Malypetr, páter Plojhar apod.,

přestože otec sám byl přesvědčený sociální demokrat a samozřejmě, jako asi velká část národa, ctitel Masaryka a později i Beneše.) Zvláštní oslava se konávala na přelomu března a dubna. Spojovaly se tak zřejmě narozeniny obou rodičů a tatínek při té příležitosti oživoval své cukrářské umění a vyráběl doma zmrzlinu, dokonce i celé zmrzlinové dorty prokládané kousky ovoce. Předcházela tomu vždycky dost složitá práce s velikou mísou naplněnou nasekaným ledem a do ní vloženou menší nádobou, kterou se muselo nepřetržitě otáčet a ze stran soustavně odškrabovat a míchat namrzlou směs, až vznikl hladký a pevný zmrzlinový krém. Pro mne byly tatínkovy narozeniny významné hlavně dohodou (nevím, jak jsem k ní rodiče dokázala přimět), že totiž od toho dne, ať bude svítit sluníčko, nebo třeba mrznout, jen to praští, budu prostě až do zimy nosit podkolenky. Důležitá nebyla ani tak ta holá kolena, ale možnost zbavit se konečně jedné příšerné součásti oblečení, totiž bavlněných, do proužku tkaných dlouhých punčoch, jejichž okamžitě vytlačená kolena měnila každou holíčičku v žalostného nebožáčka, stydlícího se za svůj vlastní vzhled. Cukrář se v tatínkovi probouzel také o Vánocích, kdy vyráběl krásné barevné, někdy čokoládou polévané fondánové bonbony anebo věnečky, které jsme věšeli na stromeček. Výrobní postup byl ještě složitější než u zmrzliny, ale protože tohle není kuchařská kniha, nechám to být.

Kde se spolu moji rodiče seznámili, vím z mamincina vyprávění. Ona sama pocházela z Černošic, z velkého statku, který mi vždycky ukazovala, když jsme spolu později jezdily na zbraslavský hřbitov na Havlíně navštívit babiččin hrob. Statek ležel malý kousek nad černošickým nádražím, v té době měl ovšem už dávno jiného majitele. Na babičku z matčiny strany se ještě pamatuji, zemřela, když mi bylo sedm let, a bydlela k stáru v Holešovicích jako my, měla malý byt v přízemí v Přístavní ulici, v jehož přední místnosti provozovala mandl. Mám v paměti obrázek, jak stojím v malé kuchyňce, babička sahá nahoru do starobylé bílé kredence pro velkou plechovku v barvě mědi a podává mi z ní vyloučenou kostku cukru. Na babičku z tatínkovy strany už si tak dobře nevzpomínám, pamatuju si jen na jakýsi zešeřelý pokoj, kde ležela na posteli, a trochu i na pohřeb, kdy mi bylo asi tak pět let a nejspíš jsem ani příliš nechápala, oč běží. V paměti mi utkvěla jen červeň brokátu či sametu, zlato jakýchsi ozdob a – něco pro mne nevidaného a zcela nesrozumitelného – slzy na tatínkově tváři. Kdybych jména těch dvou babiček nevidala na náhrobcích, ani bych je nejspíš neznala, doma jsme je rozlišovali podle vlasů: mamincina matka byla pro nás „bílá babička“ a tatínkova „černá babička“; to se stalo pro nás děti i pro rodiče souslovím tak ustáleným, že se z něho křestní jména zcela vytratila. Z dědečků jsem nepoznala ani jednoho, oba zemřeli ještě před mým narozením. „Bílá babička“ se jmenovala Josefa Žáková a byla dcerou krupaře z Lipan. Na její sňatek se zámožným stat-

kářem Antonínem Vodvářkou se prý ze strany manželova příbuzenstva pohlíželo s nevolí, navíc i proto, že šlo o bratrance a sestřenicí. Rod Vodvářků měl zřejmě ve zbraslavském kraji dosti dávné kořeny. Z dokladů, které jsem objevila při vyklízení bytu po jedné tetě, mamčině sestře Marii, se mi povedlo sestavit jeho rodokmen až někam do poloviny osmnáctého století. (Papíry tam, už bez přesných dat, končily u jmen manželů Martin Vodvářka a Rosina Dworzak. Z hloubi času tak ke mně překvapivě připlulo stejné jméno, jaké jsem později přijala od svého manžela z Vysočiny.) Babičce ostatně to spojení zřejmě mnoho štěstí nepřineslo. Měli s dědečkem tři děti, dvě dcery a syna, maminka byla nejstarší. O svém otci, mém dědečkovi, mluvila vždycky s hořkostí, byl totiž velký milovník hostince a karet a ona jako už dospívající děvče myslím bolestně nesla zhoršující se vztah mezi rodiči. Také se statkem to začalo jít od desítky k pěti, až ho dědeček nakonec musel prodat a stal se na Zbraslavi šafářem. Když jsem jako malá někdy provázela maminku na Havlín, kde ležela její maminka, vždycky mi z parníku ukazovala domek na zbraslavském nábřeží kousek od parníkového nástupiště, kde tehdy bydleli. Byl dobře poznatelný podle sošky Panny Marie ve štítě. Ráda také vzpomínala na své a sestřiny jízdy parníkem do pražské školy. Bylo to něco podobného, jako bývala rodinná škola, jmenovalo se to Ženský výrobní spolek, žákyněmi nazývaný „vejrobák“. Bývaly to zřejmě jízdy veselé, provázívala je při nich skupina zbraslavských chlapců, kteří také studovali v Praze. Byl prý mezi nimi i Jaromír Vejvoda, budoucí autor slavné polky Škoda lásky, která se za války ve změněné anglické verzi stala široce oblíbenou písní amerických a anglických vojáků.

Ze Zbraslavi pak dědeček přešel, patrně už po válce, šafářovat do Prahy, na žižkovskou Pražačku. Tehdy to byla ještě hospodářská usedlost, jedna z mnoha jiných, jaké tehdy ještě při okrajích Prahy existovaly. Tady se moji rodiče poznali. Maminka vzpomínala, jak z okna v patře vídala tatínka vjíždět do dvora – zřejmě v té původní „žehliče“ – a jak se po sobě s tím mladým černovlasým šoférem trochu italského typu časem začali dívat, až z toho byla svatba. Nevím, zdali se konala ještě na Pražačce, nebo už v Holešovicích. Jak ale dokládá staré album, kde na tatínkovy fotografie z italské fronty (i tam se vyskytuje za volantem vojenského auta) plynule navazují rodinné fotografie s prvním batolátkem, sestra Milena se zřejmě narodila už v tom našem domku u Vltavy. Takže se tam rodiče v každém případě přestěhovali nejpozději v roce 1922. Tatínek z Itálie nepocházel, ocitl se tam jen za první světové války jako voják, ale částečně italské kořeny měl. Narodil se v Přelouči, kde měla babička (ta „černá“) u nádraží hostinec. Jeho otec v době mého narození už nežil a tatínek o něm ostatně nikdy ani nemluvil, a když jsme se někdy se sestrou pokoušely dovědět o tomhle dědečkovi něco víc, odbýval to vždycky jen žertem. Dědeček Batista – proto také to v Če-

chách neobvyklé jméno – byl totiž nemanželské dítě, narodil se jakési italské dívce, která sloužila ve Vídni. Taková věc se za dob mých rodičů považovala ne-li přímo za těžký hřích, tedy v každém případě za těžkou ostudu. Patrně proto, aby se ta skvrna snáz unesla, se v rodině tradovalo, že pravděpodobným zploditelem byl – kdo jiný než dívčin zaměstnavatel – jistý baron Wiesner, což ale bylo zase ožehavé vůbec zmiňovat v době německé okupace, protože to by pak tatínek byl měl z části neárijský původ, a tak se nejspíš i z tohoto důvodu po žádných dokladech raději nikdy nepídil. Kam se v tom všem poděla jeho babička, ta italská dívka jménem Battisti, po našem Batistová, nemám potuchy, nikdy jsem o ní v rodině nezaslechla ani sebemenší zmínku. Tatínkovi rodiče si to italské jméno sice trochu počestili, ale pro mne by byli udělali dobrou věc, kdyby si je byli raději rovnou přeložili. (Mohla jsem se jmenovat třeba Kmentová, nebo dokonce Křtitelová.) Neobvyklost italského jména mi totiž, hlavně v dětství, hodně vadila. Když jsem je někdy musela vyslovit, stávalo se občas, že hned následovala otázka: „Ty nejsi Češka?“ nebo „Odkud je tatínek?“ a podobně. (Naposledy mi ji položil ještě na fakultě i pan profesor Václav Černý, když jsem u něho poprvé kolokvovala.) Bylo mi zkrátka hrozně nepříjemné čímkoli se vymykat, posilovalo to jakýsi můj základní pocit, který možná vznikl se vstupem do školy, do prvních sociálních vztahů, totiž pocit, že „nevím, kam patřím“. Nebyla jsem dítě z dělnického prostředí či z „chudiny“, jak se to tehdy chápalo – tahle sociální vrstva měla v těch holešovických končinách pro sebe vyhrazenou (nebo tam byla možná druhými jen situována a odkazována) uličku za divadlem Uranie, které se říkalo „Veselá bída“. Životní styl naší rodiny odpovídal spíš střední vrstvě, ale když jsem dívky z takových rodin začala ve škole poznávat, přece jen jsem zase cítila rozdíly, plynoucí z jiného postavení i úrovně vzdělání a celkového způsobu života jejich rodičů – úředníků, lékařů, inženýrů. Tahle má výrazná a pro mne nepříjemná citlivost na třídní rozdíly se přitom jistě nevyvinula z nějakého mého dětinského rozumování, ale musela pocházet z nějaké zkušenosti. Vzpomínám si v té souvislosti na jednu scénu ze školy, mohlo mi být tak devět deset let. Bylo to někdy v prosinci, obchody se skvěly mikulášskou a vánoční výzdobou (nejvíc se pamatuju na pozlacené mikulášské metly, ozdobené červenými mašlemi a posázené bonbony v lesklém staniolu – kam se poděly?). Jedna naše spolužačka – jmenovala se Alice Ehrmannová, a pamatují-li si to dobře, jejím rodičům patřil hotel Morávek na dnešním Ortenově náměstí, který dnes nese hloupý název Plaza – přinesla ten den do školy kufr se svým obnošeným šatstvem. Naše uctívaná paní učitelka povolala na stupínek jinou žačku, pocházející z „Veselé bídy“ – dívku jménem Máňa Kárníková, která se mi vždycky líbila, cítila jsem v ní jakýsi zvláštní jemný půvab a byla bych se s ní ráda přátelila, ale nedošlo na to –, a před celou třídou jí začala ty sukně, šaty a kabáty

po bohatší spolužačce zkoušet, jak jí „padnou“. Po téhle neskonale trapnosti se mé, do té doby spíš jen matné vědomí třídních rozdílů krásně zocelilo. A po dlouhých letech mě spolu s jinými, nejspíš méně trapnými, a proto časem zapomenutými zkušenostmi přivedlo k nutnosti připustit si fakt, že komunistickým režimem pak s takovým cynismem využitý, zneužitý a zfalšovaný pojem „třídní společnost“ má svůj nepochybný historický základ a že svědectvím toho byla přese všechny své klady i první republika. Nemyslím si, že má skrytá dětská nejistota a sociální rozpačitost byla něco obzvlášť neobvyklého; podobné bolesti a problémy, o nichž jeho blízcí často nemají ani potuchy, nejspíš prožívá kdekteré dítě. Ale provázely mě ty pocity dost dlouho, ještě i v prvních letech na střední škole. Vzpomínám si, jak mě o prázdninách před nástupem do primy jedna má spolužačka, Milena Pávová, pozvala, abych s ní jela na nějaký den k jejím rodičům do prázdninové vily, kterou měli u Jičína. Pávovým patřila v Osadní ulici malá továrna, nevím už na co, snad na nějaké drobné zboží. Dnes v jejích přestavěných prostorách sídlí galerie DOX. V té letní vile nás tenkrát přivítala celá parta Mileniných bratranců a sestřenic, mladších i starších, než jsem byla já. Všichni včetně rodičů ke mně byli jistě velmi milí, určitě mi tam nikdo nedával najevo nějakou svrchovanost, děti mě hned zahrnuly do svých her – nebo spíš sportování. V tom byli všichni neobyčejně zdatní, v cyklistice, v tenise – jenže já jsem tehdy vlastní kolo neměla, jezdila jsem jen jakžtakž, a tenis byl pro mne vůbec neznámá věc. A tak jsem ve všem zůstávala pozadu a nedokázala si nic pořádně užít, ani nové kamarády, ani celé to pěkné prostředí, laskavost Mileniných rodičů, vlastní pokojík, komfort, jaký jsem doma neznala. To všechno mě tak stíšňovalo, že jsem si po týdnu přes všechno přemlouvání, abych ještě zůstala, vymyslela nějaký nutný důvod, proč to není možné, a s velikou úlevou, jako by mě vypustili z vězení, prchala odtud ke svému skrovnému domovu a svým osamělým hrám na trávníku před domem. Mám dojem, že tenhle – dalo by se to asi nazvat sociální – mindrák zvolna pominul až s postupným dospíváním, kdy jsem se od utkvělé pozornosti k sobě samé díky některým zájmům víc otevřela ostatnímu světu. Nepříjemný problém se „zařazením“ ve skutečnosti pak přešel spíš v užitečnou potřebu hledat „své místo na světě“ čili v určité sebepoznávání a také nacházení svých vlastních možností i hranic.

Osamělost mých her venku před domem plynula samozřejmě z toho, že v blízkém okolí žádné jiné děti v mém věku nebyly, jen samí zaměstnanci – přístavu, Zátkovy továrny, skladiště a dílen. Měla jsem sice sestru, ale o pět let starší, takže hry spočívaly spíš v potyčkách a společné zájmy jsme začaly nacházet až v dospívání. Také syn a dcera rodiny, jež bydlela v přízemí pod námi vedle garáže – jmenovali se Mercovi nebo snad Märzovi –, byli už větší, starší i než má sestra. Vlastně jsme se s nimi vůbec nestýkaly, nebo jen v době, kdy i oni byli ještě malí – protože na nějaké

hry v dětském společenství se přece jen matně pamatuji: na „Pančáp ztratil čepičku“, „Všechno lítá, co peří má“, „Jede paní z Frýdlantu“ nebo na slepou bábu. Vzpomínám si taky na jednu hru s míčem, kdy si děti mezi sebou rozdělily jména různých států, pokud je znaly, a kdy potom ke konci ten, kdo hru vedl, po odříkání nějakého textu, který už jsem zapoměla, postavil míč do některého místa a vykřikl: „Přijde na to, vezme si to... Polák! Nebo... Němec!“ A ten vyvolaný měl v chumlu ostatních dětí popadnout míč jako první. Když se mu to povedlo, vedl hru zase on. I mezi námi dětmi se při téhle hře prosazoval klasický český atavismus: nikdo nikdy nechtěl být Němcem, a když to „na něj padlo“, ostatní se potom při pranici o míč na něj vrhali zuřivěji než na jiné „národnosti“. Ale možná to v té době – první půlce třicátých let – už také byla určitá z rodin přejatá reakce na rodící se hitlerismus v sousedním Německu. Tyhle společné hry ale, zdá se mi, pominuly, když jsem začala chodit do školy (Masarykovy, na nynějším Ortenově náměstí, typické prvorepublikové stavby o dvou částech, chlapecké a dívčí). To už se vidím na trávníku a chodníčku před domem jen sama se švihadlem nebo s míčem a mám dojem, že jsem si v té osamělosti docela spokojeně vystačila. Samota mě zřejmě pudila i k různému dětskému „dumání o životě“. Pamatuju se, že jsem při tom ve své devíti- nebo desítileté hlavě dospěla ke dvěma představám: ta jedna byla, že to, co žijeme, se nám jen zdá a že se z toho jednou probudíme do nějakého jiného života; a ta druhá, že nás možná někdo jiný vodí a hraje s námi divadlo. Obě tyhle dětské představy mi dnes ve skutečnosti připadají jako určitá předzvěst tušení „jiné dimenze“ či prostě vědomí tajemnosti světa, které ve mně v průběhu mnoha dalších let vykrytalizovalo a stalo se mou náboženskou jistotou. Tenkrát jsem samozřejmě ze svých dětských myšlenek nic dalšího nevyvozovala ani se k nim myslím nepojila žádná emoce, prostě jsem jen takové a podobné věci nějaký čas přemílala v hlavě – nejspíš asi do doby, než se s nástupem do školy objevila jiná a konkrétnější témata. Jít se svými dětskými myšlenkami za rodiči mě nikdy nenapadlo, ti pro mne, mám dojem, představovali prostě jen instituci, určující, co se má, či nemá, smí, či nesmí, ale svůj vnitřní svět jsem s jakousi samozřejmostí – byť ne takhle uváženě – považovala čistě za svou vlastní věc a možná to ani nebylo tak úplně bezděčné. Jako ještě hodně malá jsem zdědila po sestře jednu hračku, kterou jsem nesmírně milovala. Byla to sada venkovských domečků, z nichž se dal sestavit docela i kousek vesničky, i s kostelíkem a sem tam zahrádkami s plaňkovým plotem a stromy. Byly k tomu i maličké figurky lidí, a když se trochu poztrácely, nahrazovala jsem je figurkami od Člověče nezlob se. Figurkám jsem dávala jména podle toho, jestli byly hodné, nebo zlé (ta nejprotivnější se, nevím proč, vždycky jmenovala Jarmila), a vymýšlela pro ně různé dění – jak se v domečcích navštěvují, jak si spolu povídají a podobně. A jak jsem si při tom sama na-